

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA: _____

Beogradissa olevan lähelystön raportti n:o 1.

Ministeri Talas

Budapestissä 1/2 1937

LÉGATION DE FINLANDE

Budapest, 1 p:nä helmikuuta 1937.

N:o 132.

2 1945 Tal. 37

8/2-37

Herra Ministeri,

5 C30

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Beogradin-lähetystön ra-
portin n:o 1, jonka nimikkeenä on:

Jugoslavian ja Bulgarian ystävyyssopimus.

Vastaanottakaa, Herra Ministe-
ri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
Rudolf Holsti,
Helsinki.

Beogradissa OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Budapestissä 1 p:nä helmi kuuta 1937.

2 JYS-Pel. 27

Asia: Jugoslavian ja Bulgarian
ystävyyssopimus.

8/2-37

5 C30

Samoihin aikoihin, jolloin muualla Euroopassa punnitaan sodan ja rauhan mahdollisuuksia ja kaikissa maissa varustautaan mahdollisen sodan varalta, jatkuu Balkanin niemimaalla todellinen rauhoitustyö. Se aika on jo mennyt, jolloin Balkanin maat olivat Euroopan rauhan suurimpana uhkana. Tästä on äskettäin tehty ystävyyssopimus Jugoslavian ja Bulgarian välillä taasen uutena todistuksena. Sanamuodoltaan ei tämä sopimus tosin näytä tärkeämmältä kuin niin monet muut samantapaiset sopimukset. Ikuista ystävyyttä ja loukkaamatonta rauhaa ovat monet naapurivaltiot ennenkin toisilleen luvanneet ja kuitenkin ovat ne voineet piankin senjälkeen antaa aseitten ratkaista keskinäiset erimielisyytensä.

Jo se erittäin juhlallinen muoto, mikä nyt puheena olevan ystävyyssopimuksen laatimiselle annettiin, osoittaa, että sopimusvaltiot ainakin halusivat pyrkiä todella kestäväään ystävyYTEEN. Bulgarian ulkoministeri saapui Beogradiin sopimusta allekirjoittamaan. Juhlamenot olivat tavallista suurem-
moisemmat ja maljapuheet mitä sydämellisimmät. Jopa molem-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

pain maitten ulkoministerit toisiaan suutelivatkin, mikä tosin ei Balkanin valtiossa vielä paljoa merkitse.

Voidakseen täydellisesti käsittää sopimuksen merkityksen, on otettava huomioon ne valtiolliset olosuhteet, joiden vallitessa sopimus tehtiin.

Maailmansodan jälkeen on Bulgaria ollut täydellisesti eristetyssä asemassa. Sen kaikki naapurit liittyivät Balkaninliittoon, johon Bulgaria ei katsonut voivansa yhtyä. Bulgarian yhtymisen teki mahdottomaksi se seikka, että Balkanin sopimuksen pääasiallinen merkitys oli taata sopimukseen yhtyneitten valtioiden rajoja, toisin sanoen luoda takeet Neuillyn rauhan säilymiselle. Ja vaikkakaan Bulgaria ei ole samassa määrin kuin Unkari asettanut ulkopolitiikkansa melkein ainoaksi päämääräksi rauhanehto- ja tarkistamisen, revisioinnin, niin ei Bulgaria kuitenkaan voinut antaa maailmansodan pakkorauhalle vuorostaan lisää takeita. Myöskin Bulgarian sisälliset olot tekivät Bulgarianle aikaisemmin mahdottomaksi liittyä Balkanin sopimukseen. On muistettava että makedonialaiset komitadšit vielä silloin muodostivat miltei valtion valtiossa. Hallitusta vastaan, joka olisi liittänyt Bulgarian Balkanin sopimukseen, olisi Makedonialainen liike voinut nostattaa kokonaisen kansanliikkeen, jollei se olisi katsonut edullisemmaksi turvautua salamurhaajiin.

Ei edes lähentelemisestä Jugoslaviaan voinut vakavasti olla puhetta niin kauan kuin Makedonialaista liikettä

ei oltu kukistettu. Vasta sittenkun kuningas Boris voimakkaalla kädellä oli kukistanut tuon liikkeen, saattoi hän ryhtyä todellista itsenäistä ulkopoliittikkaa harjoittamaan.

Kuningas Boriksen ulkopoliittisiin päämääriin kuului alusta alkaen lähentyminen Jugoslaviaan ja, kuten jo aikaisemmissa raporteissani olen maininnut, on tätä lähentämispoliittikkaa usean vuoden kuluessa harjoitettu. Siitä on todistuksena molempain maitten valtionpäämiesten ja valtiomiesten tekemät vierailut toistensa luona. Että tämä lähentäminen juuri nyt on johtanut huomattavampaan tulokseen joutuu osittain kummankin maan hallituksen jyrkästä antibolševistisestä politiikasta osittain Jugoslavian ulkopoliitikassa vähitellen tapahtuneesta käänteestä.

Jugoslavian hallituksen jyrkkä antibolševistinen suuntautuminen ilmenee selvästi siitä, että tämä hallitus ei ole eikä, kuten aikaisemmin olen kertonut aiokaan tunnustaa Neuvostoliittoa. Bulgariahan sitä vastaan on sen tunnustanut ja Sofiassa on Neuvostoliiton lähettiläs. Mutta kommunistien kiihotus on maassa aiheuttanut niin paljon levottomuutta, että hallitus sentähden hyvinkin jyrkästi on liittynyt antibolševistiseen leiriin.

Muutos Jugoslavian ulkopoliitikassa on taas seuraavalla tavalla helpoittanut Bulgarian ja Jugoslavian lähentämistä. Niin kauan kuin Ranskan johtama pieni entente vielä oli täysin yhtenäinen liitto, ei Bulgaria voinut lähennellä Jugoslaviaa ilman että se samalla olisi joutunut pienen ententen talutusnuoraan ja kadottanut itsenäisen ulkopo-

litiikan mahdollisuuden. Nykyään ei Jugoslavia lähimainkaan ole yhtä lujasti sidottu pieneen ententeen kuin aikaisemmin. Pienen ententen olemassaolon oikeutus on, kuten minulle Jugoslavian pääministeri avomielisesti sanoi, Unkarin Trianonin rauhan tarkistusvaatimus, joka kohdistuu kaikkia pienen ententen jäseniä vastaan. Ja tämäkin yhdysside, mikäli se koskee Jugoslaviaa, käy yhä heikommaksi, sillä Unkarin ja Jugoslavian välithän ovat huomattavasti parantuneet. Tosin Jugoslavian hallitus on katsonut tarpeelliseksi painostaa, että sopimus Bulgarian kanssa on tehty Ranskan ja pienen ententen valtioitten hiljaisella hyväksymisellä, mutta varmalta taholta olen kuullut väitettävän, että ANTONESCU jo heti saatuaan tietää, että Bulgarian ja Jugoslavian kesken oli ystävyyssopimus tekeillä, oli kääntynyt Pariisiin puoleen pyytään sieltä käsin painostusta Jugoslaviaan sopimuksen tyhjäksi tekemiseksi. Kun tämä yritys ei kuitenkaan onnistunut, ei Rumaniakaan voinut tehdä muuta kuin ilmoittaa, ettei sillä ole ystävyyssopimusta vastaan maistuttamista.

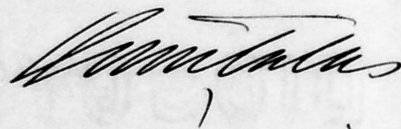
Mutta ennen kaikkea on Jugoslavian ja Saksan lähen-
tyminen edistänyt myöskin Bulgarian ja Jugoslavian lähene-
mistä. Bulgarianhan on ulkomaankauppansa täydellisesti/
takia riippuvainen Saksasta ja sen ulkopoliittikka on niinkään ollut Saksan vaikutuksen alainen. On siis helposti ymmärrettävissä, että Jugoslavian läheneminen Saksaan jo sellaisenaan helpotti sen lähentämistä Bulgariaankin.

Lopuksi vielä eräs kysymys. Merkitseekö nyt tehty ystävyysliitto että Bulgaria on lopullisesti luopunut Neuillyn

rauhan määräämien rajojen tarkistusvaatimuksesta? Esitin tämän kysymyksen, joskaan en tässä yhteydessä, viime keväänä Bulgarian pää- ja ulkoasiainministerille. Hän vastasi kysymykseen, että Bulgaria ei ole luopunut tarkistusvaatimuksestaan, mutta että se ei pidä tällaisten vaatimusten esittämistä tällä haavaa ajankohteisena. Sitä paitsi Bulgaria kipeimmin kaipaa Kreikan ja Bulgarian välisen rajan tarkistamista. Varsinkin ei Bulgaria halua luopua sille jo Neuillyn rauhansopimuksessakin vakuutetusta oikeudesta saada satamaalueita Aigeian meren rannalla.

Lopuksi huomautettakoon että Bulgarian ja Jugoslavian ystävyyssopimus huomattavasti muuttaa voimasuhteita Balkanilla. Rumania tuskin enää voisi säilyttää johtosemaansa Balkanilla vaan siirtynee se nyt Jugoslavialle.

Yleiseurooppalaiselta kannalta katsottuna on ystävyyssopimusta ilolla tervehdittävä, koska se todella, käyttäkseni viime aikoina niin usein väärinkäytettyjä sanoja, edistää Euroopan rauhaa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 30

ASIA: _____

Beogradissa olevan lahetetyön raportti n:o 2.

Ministerin Talas

Budapestissä 1/4 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 1 p:nä huhtikuuta 1937.

N:o 686.

6 345 tal. 8 37.

74-22

Herra Ministeri,

5 C 30

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Beogradin-lähetystön ra-
portin n:o 2, jonka nimikkeenä on:
Jugoslavian suhde Neuvostoliittoon.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B e o g r a d i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

6/345 Sal S 57.

Budapesti ssa 1 p:nä huhti kuuta 19 37. 07/4. 02

Asia: Jugoslavian suhde Neuvosto-
liittoon.

OSASTO

5 C 30

Raportissani n:o 1 huhtikuun 6 p:ltä v.1936 tein selkoa keskustelustani Jugoslavian pääministerin kanssa, jossa pääministeri esitti ne syyt, joitten takia Jugoslavia ei katso voivansa tunnustaa Neuvostoliittoa. Äskettäin on STOJADINOVIC kosketellut tätä kysymystä ylähuoneessa, senaatissa tapahtuneessa keskustelussa.

Eräs puhuja oli moittinut hallitusta siitä, että piereen ententeen kuuluvat valtiot eivät politiikassaan Venäjään nähden noudata samanlaisia periaatteita ja näki hän siinä eripuraisuuden siemenen pienessä ententessä. Vastatessaan tähän huomautti STOJADINOVIC että pieni entente on nimenomaan antanut jäsenilleen vapaat kädet Neuvostoliittoon nähden. Siitä johtuu, että Jugoslavia, Rumania ja Tšekkoslovakia noudattavat Neuvostoliittoon nähden erilaista politiikkaa. Jugoslavia ei ole edes Neuvostoliittoa tunnustanut, Rumania on ryhtynyt sen kanssa diplomaattisiin suhteisiin, mutta sillä ei ole Venäjän kanssa mitään paktia, jotavastoin Tšekkoslovakia on tehnyt Venäjän kanssa sopimuksenkin keskinäisestä avunannosta.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

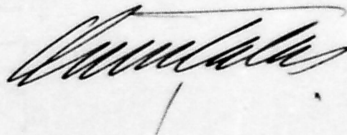
Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Jatkaessaan puhettaan lausui STOJADINOVIC sananmukaisesti seuraavaa:

" Eräät senaattorit ovat lausuneet toivomuksen, että meidänkin maamme tunnustaisi Neuvostoliiton. Toivomustaan ovat he perustelleet sillä, että Neuvostoliittokin kuuluu niihin valtioihin, jotka toivovat rauhan säilyvän Euroopassa. Tämän johdosta on kuitenkin huomattava, että voidaan puhua kahdesta rauhasta. Toinen rauha on rauha rajoilla, toinen taasen yhteiskunnallinen rauha. En tahdo kieltää, etteikö Neuvostoliitto harjoittaisi rauhaa rakastavaa politiikkaa ja koettaisi välttää sotaa maansa rajoilla. Enkä halua sitäkään kieltää, etteikö Venäjä haluaisi ylläpitää rauhaa sisällisissä oloissaankin jopa erittäin räikeällä tavalla ja räikein keinoin. Mutta me Jugoslaviassa tarvitsemme Neuvostoliittoa eräitä takeita toisessakin suhteessa ja näitä takeita emme toistaiseksi ole Venäjältä saaneet. Me tarvitsemme takeita siitä, että Neuvostoliitto ei rupea sekaantumaan meidän sisällisiin oloihimme. Niin kauan kun Neuvostoliitto ei lakkaa harjoittamasta kommunistista kiihoitusta, ei voi olla kysymystäkään Neuvostoliiton tunnustamisesta."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 30

ASIA:

Beogradissa olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministeri Talas

Budapestissä 4/4 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 4 p:nä huhtikuuta 1937.

N:o 694.

7 / 345 Sal. 37.

7/4-37

Herra Ministeri,

5 C30

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Beogradin-lähetystön raportin
n:o 3, jonka nimikkeenä on:
Italian ja Jugoslavian tekemät sopimukset.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B e o g r a d i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 37.

Budapestissa 4 p:nä huhti kuuta 1937.

Asia: Italian ja Jugoslavian tekemät
sopimukset.

7/345 Sal. 37.	
7/4-37	-
5	C30

Väsämykseen asti on eurooppalainen sanomalehdistö tiedoit-
tanut, että äskettäin Italian ja Jugoslavian välillä solmitut
sopimukset ovat turvanneet Euroopan rauhan. Mikäli Euroopan rau-
haa uhkasivat Italian ja Jugoslavian keskinäiset riitaisuudet,
sikäli on puhe rauhan turvaamisesta luonnollisesti paikallaan.
Mutta Italian ja Jugoslavian välisten riitaisuuksien sovittami-
nen ei tosiasiallisesti ollut nyt tehtyjen sopimusten päätar-
koitus. Keskinäisten riitojen sopiminen oli vain keino ja vält-
tämätön edellytys päätarkoituksen saavuttamiseksi. Päätarkoitukse-
na oli johtaa Italian ja Jugoslavian politiikka samaan uomaan
Euroopassa käytävässä suuressa vaalitaistelussa. Mutta on epä-
varmaa edistääkö tällainen voimain keskittäminen todellakin rau-
han asiaa.

Olen raportissani n:o 2 huhtikuun 11 p:ltä 1936 tehnyt
selkoa niistä syistä, jotka aikaisemmin johtivat Italian ja
Jugoslavian välien kiristymiseen. Samoin olen aikaisemmin myöskin
viitanut näitten valtioiden selvään pyrkimykseen saada keski-
näiset riitaisuutensa sovitetuiksi. Mahdolliseksi tämä sovinto
kuitenkin kävi vasta Italian ja Saksan solmittua keskenään

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

läheiset suhteet ja sittenkun Saksan ja Itävallan suhteet olivat tulleet normaaleiksi. Mutta Italian ja Jugoslavian sopimuksen synnytti kuitenkin varsinaisesti kummankin maan jyrkkä liittyminen antibolševistiseen leiriin.

Virallisesti ovat kaikkien maitten sanomalehdet tervehtineet Italian ja Jugoslavian lähentymistä tyytyväisyydellä. Mutta ei ole vaikeaa huomata, että tyytyväisyys monessa maassa on koko lailla pinnallista.

Unkarissa ilmaistu tyytyväisyys lienee sittenkin rehellistä. Unkari lienee myöskin etukäteen ollut tietoinen sopimuksen sisällyksestä. Unkarin on jo täytyntä havaita, että sen käy mahdottomaksi olla kaikkien pienen ententen valtioiden kanssa epäsovussa. Käytännössä Unkari jo on alkanut luopua aikaisemmasta kannastaan, jonka mukaan se vaati itselleen takaisin kaikki Trianonin rauhan kautta menetetyt alueet.

Unkarin tultua kerran tälle kannalle oli sen helpointa luopua vaatimuksistaan Jugoslaviaan nähden, ensinnäkin, koska se oli kadottanut^{1/} Jugoslavialle vähimmin varsinaisia unkarilaisia, toiseksi, koska Jugoslavia sittenkin oli kohdellut unkarilaista vähemmistöä parhaiten ja kolmanneksi, koska jugoslaviaiset sodassa todella olivat taistelleet sankarillisesti. Viimeksi mainittu syy voi ehkä tuntua vähemmän merkittävältä, mutta niin ei ole asian laita. Sielullisille vaikutteille herkkä Unkarin kansa panee päinvastoin tähän syyhyn hyvinkin paljon painoa. Onpa itse valtionhoitaja Horthykin minulle tämän syyn maininnut.

1/ Unkarilaisen tilaston mukaan kadotti Unkari Jugoslavialle 500.000 unkarilaista, mutta Rumanialle 1,900,000 ja Tšekkoslovakialle 1,400,000.

Olen jo aikaisemmissa raporteissani viitannut Unkarin ja Jugoslavian välien eheytymiseen. Tämä tuli erittäin selvästi esille valtionhoitaja Horthyn Rooman-matkalla, jolloin Horthy matkusti Jugoslavian kautta, vaikka hän olisi voinut tehdä matkan yksistään Itävallan kautta. Samaa osoitti myöskin se lämmin vastaanotto, joka hänen osakseen Jugoslaviassa tuli.

Italian ja Jugoslavian väliset sopimukset hautasivat ainakin toistaiseksi Unkarin kaikki toiveet saada tarkistus aikaan Trianonin sopimukseen mikäli se koskee Jugoslovakiaa. Täällä tosin kerrotaan että Jugoslavia aikoo vapaaehtoisesti luovuttaa Unkarille takaisin pienemmän alueen, jossa asuu miltei yksinomaan unkarilaisia, mutta tällainen huhu on kai merkittävä unkarilaisten suuren optimismin tilille.

Mutta näkipä Unkari Italian-Jugoslavian sopimuksen mielehyvin tahi ei, Unkari on kerta kaikkiaan johtanut ulkopolitiikkansa siihen määrin Italian vanaveteen, ettei se voi sopimukseen suhtautua muuta kuin myötämieleisesti. Pester Lloyd lausuukin: "Ystävämme ystävät eivät voi olla meidän vihamichiämme."

Italian-Jugoslavian sopimus oli uusi todistus pienessä ententessä vallitsevasta erimielisyydestä, Jugoslavia vapautuu yhä enemmän Ranskasta ja sen johtamasta pienestä ententestä ja liittyy Italian ja Saksan johtamaan valtaryhmään. Ja samaan ryhmään liittyy tahi -- oikeammin sanottuna on jo liittynyt -- Bulgaria. Jugoslavian ja Bulgarian välit ovat ystävyyssopimuksen jälkeen käyneet niin läheisiksi, että jo

julkisesti on aloitettu käsitellä tulliliiton aikaansaannin mahdollisuutta näiden kahden maan välillä. Bulgarianlainen sanomalehdistö onkin yksimielisellä ilolla tervehtinyt Italian-Jugoslavian sopimusta.

Italian Balkanin politiikan seuraava askel tulee ilmeisesti olemaan pyrkiä Turkin ystävyyteen. Onhan jo huhuiltu, että kreivi CIANO matkustaisi Ankarahan. Tämä huhu on tosin Italiassa dementoitu, mutta samalla viitattu siihen, että kreivi CIANO ja RUSCHDI ARAS tapasivat toisensa Milanossa, jolloin heillä oli tilaisuus ystävälliseen mielipiteitten vaihtoon, joka kuitenkin ei vielä johtanut sopimuksen tekoon.

Jugoslavian kanssa tehty sopimus voi tässäkin muodostua sillaksi, sillä Turkin ja Jugoslavian välitkin ovat jo kauan olleet erittäin läheiset. Toiselta puolen on kuitenkin tunnustettava, että Turkki on miltei viime aikoihin saakka pitänyt Italiaa suorastaan vihollisenaan ja ylläpitänyt Venäjän kanssa vallan harvinaisen ystävällisiä välejä. Mutta samassa määrin kun viime aikoina Venäjän vaikutusvalta Turkissa on vähentynyt, samassa määrin on epäluulo Italiaa kohtaan hälvennyt. Jos vaan Italia saa Turkin vakuutetuksi siitä, ettei sillä ole minkäänlaisia hyökkäysaiheita Turkkia vastaan, on hyvin mahdollista, että Turkki saattaa ruveta suhtautumaan Italiaan ystävällisesti ja vastaavasti vetäytymään pois Venäjän vaikutusvallan alaisuudesta. Lähiaikojen kiintoisimpia kysymyksiä tulee joka tapauksessa olemaan kysymys Turkin ulkopoliittikan suuntautumisesta.

Huomautettakoon lopuksi vielä siitäkin, että Italian-Jugoslavian sopimusten kautta Jugoslavia tunnusti Abessinian valtauksen Italian kautta. Tämä tunnustaminen tulee kai Genevessä aiheuttamaan jonkun verran vaikeuksia.

Täydellisyyden vuoksi selostan seuraavassa Italian ja Jugoslavian välillä solmittujen sopimusten pääsisällön.

Kreivi CIANO ja pääministeri STOJADINOVIC allekirjoittivat kaksi sopimusta, joista toinen on valtiollinen ja toinen taloudellinen.

Valtiollisen sopimuksen pääkohdat ovat seuraavat:

Sopimusvaltiot ilmoittavat tunnustavansa toistensa niin maa- kuin merirajojen koskemattomuuden. Jos toisen sopimusvaltion kimppuun hyökätään ja asiainomainen sopimusvaltio ei itse ole hyökkäystä provosoinut, sitoutuu toinen sopimusvaltio pidättymään kaikesta toiminnasta, joka voisi hyökkääjää tai hyökkääjiä auttaa.

Jos sopimusvaltiot katsovat, että heidän yhteisiä etujansa uhataan kansainvälisten selkkausten aikana, sitoutuvat he keskenään neuvottelemaan toimenpiteistä, joihin heidän on ryhdyttävä.

Sopimusvaltiot sitoutuvat keskinäisissä suhteissaan olemaan käymättä sotaa kansainvälisen politiikan päämäärien saavuttamiseksi, vaan päinvastoin turvautumaan rauhallisiin keinoihin ristiriitojen selvittämiseksi.

Sopimusvaltiot lupaavat, etteivät he tule sallimaan eivätkä auttamaan toimintaa, joka on tähdätty toisen sopimusvaltion alueellista loukkaamattomuutta vastaan tai joka voisi vahingoittaa sopimusvaltioitten ystävällisiä suhteita.

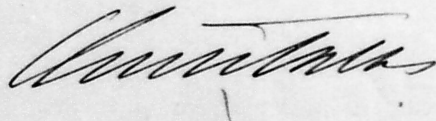
Sopimusvaltiot ilmoittavat olevansa yksimieliset siitä, ettei mikään sopimuksen kohta ole tähdätty sopimusvaltioitten julkisesti tunnettuja kansainvälisiä sitoumuksia vastaan.

Sopimus on voimassa viisi vuotta, mutta jatkuu aina vuoden kerrallaan, jollei sitä kuusi kuukautta ennen sopimuksen päättymistä sanota irti.

Sopimus astuu voimaan heti kun ratifiointi Belgradissa on tapahtunut.

Sopimusta täydentää tärkeällä tavalla eräs kohta kreivi CIANON puheessa, jonka hän piti sanomalehtimiehille heti kun sopimus oli allekirjoitettu. Kreivi CIANO ilmoitti, että Italian viranomaisille oli annettu hyvin tärkeitä ohjeita koskien serbian, kroatian ja slovenian kielten käyttämisestä kouluissa ja jumalanpalveluksessa Italiassa sekä että Mussolini oli antanut määräyksen kaikkien valtiollisista syistä vangitujen sloveenien vapauttamisesta.

Taloudellinen sopimus on oikeastaan katsottava n.k. kehysopimukseksi, jossa molemmat puolet luvataan taloudellisella alalla myöntymyksiä, joitten laajuus ja laatu vasta myöhemmin määrätään. Unkaria on jonkun verran huolestuttanut se seikka että Italia lupaa korottaa Jugoslavialle aikaisemmin myönnettyt kiintiöt, mutta Unkari lohduttaa itseään sillä, että Italian tarkoituksena ei voi olla tehdä tätä Unkarille jo myönnettyjen kiintiöitten kustannuksella.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA:

Beogradissa olevan lähetystön raportti n:o 4.

Ministeri Talas

Budapestissä 12/4 1937.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 12 p:nä huhtikuuta 1937.

N:o 727.

Herra Ministeri

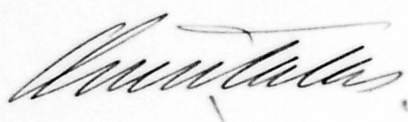
ULKOASIAINMINISTERIÖN		
8 / 376 Talv. 1937		
157-37	53	100
5	Cgo	

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra

Ministeri, Beogradin-lähetystön raportin n:o 4, jonka nimikkeenä on:

Beograd valtiollisen matkailun kohteena.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti

Helsinki.

B e o g r a d i ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.....

Budapestissa 12 p:nä huhti..... kuuta 19 37.

Asia: Beograd valtiollisen mat-
kailun kohteena.

ULKOASIAMINISTERIÖN		
8 / 1946 Sal. P. 1937.		
15/4-37	52	L.L.
RYHMÄ	LUOKA	ASIA
5	C30	

Jo etukäteen saattoi olla varma siitä, ettei pienen ententen Beogradissa kokoontuneen neuvoston antamasta kommuni-keesta näkyisi että pienen ententen piirissä vallitsisi erimielisyyttä. Laajaa kommuriikeeta lukiessa huomaakin erimielisyyden pikemminkin siinä, mistä kommuniikee vaikenee kuin siinä, josta puhutaan. Olihan jo etukäteen tunnettua, että kokouksessa piti neuvoteltaman Ranskan kannattamasta ehdotuksesta, että pienen ententen valtiot tekisivät keskenään täydellisen avunantosopimuksen, mistä olisi ollut seurauksena pienen ententen valtioiden lähempi liittyminen myöskin Ranskaan.

Tästä ehdotuksesta vaikenee kommuniikee täydellisesti. Koska ehdotuksesta kuitenkin varmaan on keskusteltu, merkitsee vaikeneminen, että ehdotus on hyljätty. Ja muuhan ei, italialais-jugoslavalaisen sopimuksen jälkeen ollut mahdollistakaan.

Jos siis valtiolo sellaisenaan jo osoittaa erimielisyyden olemassaolon, niin kommuniikeen sanontakin paikatellen vain huonosti peittää olemassaolevia erimielisyyksiä. Kommuniikeassa luetaan, että pienen ententen valtiot uudestaan julis-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

TAVANNEN ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tavat pysyvänsä uskollisina Kansainliitolle ja sen periaatteille. Mutta vähän myöhemmin sanotaan samassa asiakirjassa, että pieni entente tyydytyksellä on vastaanottanut tiedon Italian ja Jugoslavian sopimuksesta. Ja kuitenkin viimeksimainittu sopimus, mikäli siinä tunnustetaan Italian Abessinian valtaus, on jyrkässä ristiriidassa Kansainliiton periaatteiden kanssa.

Edelleen kommunikessa sanotaan, että pienen ententen pysyväinen neuvosto vastustaa jokaista ideologisella pohjalla tapahtuvaa kansainvälistä ristiriitaa ja että, jos tällaisia ristiriitoja syntyisi, eivät pienen ententen valtiot liittyisi toiseen eikä toiseen. Ei tarvitse epäillä, etteikö tässä tapauksessa todella tarkoitettaisi mitä sanotaan. Todennäköisesti olisivat pienen ententen valtiot voineet todeta, että heidän yksimielisyytensä ulottuu pitemmällekin nimittäin että he vastustavat k a i k k i e n, eikä vaan ideologisella pohjalla tapahtuvain ristiriitojen syntymistä.

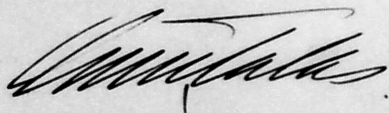
Mutta jos todellakin ristiriita pienen ententen valtioitten hurskaasta toivomuksesta huolimatta sittenkin syntyy, niin kommunikkeen sanat joutuvat omituiseen valoon muisteltaessa toiselta puolen Tšekkoslovakian ja Neuvostoliiton ja toiselta puolen italialais-jugoslavialaisia sopimuksia.

Kun kommunikkeen muut osat, niin laaja kun tämä asiakirja onkin, sisältävät vain yleisiä merkityksettömiä fraaseja, niin voidaan todeta pienen ententen neuvoston kokouksen Beogradissa jääneen positiivisia tuloksia vaille.

Pian neuvoston kokouksen jälkeen tapahtunut BENESin matka ei myöskään tuonut mitään positiivisia tuloksia. Se oli todellakin vain kohteliaisuusvierailuksi tarkoitettu, kuten nykyään valtiomiesten matkoista niin mielellään sanotaan silloinkin kun niillä on ollut tärkeitäkin valtiollisia seurauksia. Eräässä suhteessa voi BENES kuitenkin merkitä tilinsä tulopuolelle jotain. Hänen matkansa paljasti n.m. että STOJADINOVIČin politiikalla on varsinkin yliopiston nuorison joukossa paljon vastustajia, jotka mieluummin tahtoisivat, että Jugoslavian politiikka kulkisi panslavismin nanteen merkeissä kuin Italian vanavedessä. Jo ennen BENESin tuloa oli vasemmistoon kuuluvia ylioppilaita sadottain pidätetty. Mutta kun kaikkia tyytymättömiä ei kuitenkaan voitu pidättää, niin sattui Beogradissa sitenkin välikohtauksia, joihin poliisin piti puuttua. Poliisin asiaan puuttuminen oli Jugoslavian hallitukselle jonkun verran noloa, sillä pidätetyt ylioppilaitahan eivät halunneet häiritä BENESin matkaa, vaan päinvastoin osoittaa hänelle myötätuntoa ja lausua ilonsa hänen tulonsa johdosta.

Beogradin päivien lopputulokseksi voidaan merkitä, että pieni entente ei ainakaan ole voimistumassa päin.

Piakkoin saapuu Beogradiin Turkin pääministeri ja ulkoasiainministeri. Tulee olemaan mielenkiintoista nähdä, antaako tämä matka vihjausta siihen, mihin suuntaan Turkin politiikka läheisimmässä tulevaisuudessa johdetaan.

ULKOASIAINMINISTERIO

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 20

ASIA: _____

Beogradissa olevan lähetystön raportti n:o 5.

Ministeri Talas

Budapestissä 8/8 1937

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 1378.

Budapestissä, 8 p:nä elokuuta 1937.

12 / 346 Salk. 1937		
12/8-37	Mo	LVL
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C30	

Herra M i n i s t e r i ,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra

M i n i s t e r i , Beogradin-lähetystön rapor-

tin n:o 5, jonka nimikkeenä on:

Konkordaattiriita Jugoslaviassa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e -

r i , täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B e o g r a d i

SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Budapestissä 8 p:nä elo kuuta 1937.

Asia: Konkordaatitilite Jugoslaviassa.

12/8-37		
5	9	11
RYHMÄ	LAADU	ASIA
	C30	

Ryhtyessään Jugoslavian valtakunnan johtoon asetti prinssi Paul ensimmäiseksi tehtäväkseen sen sisällisen rikkäisyyden cheyttämisen. Tästä johtui että hän heti joutui ristiriitaan silloisen pääministeri J e w t i t o h'in kanssa. Jevtitchin ohjelma oli tehdä serbialainen kansallisuus vallitsevaksi ja siihen sulattaa kaikki muut kansallisuudet. Oman ohjelmansa toteuttajaksi valitsi prinssi Paul S t o j a d i n o v i t o h'in ja tässä vaalissaan hän onnistui erinomaisesti. Suurella hienotunteisuudella, maltilla ja kuitenkin tarmokkaasti ryhtyi Stojadinovitch sovittamaan eri kansallisuuksien välisiä ristiriitoja. Onnistuipa hänen verrattain helposti saada slovenien ja muhamettilaisten edustajain kanssa ainakin senverran sovintoa, että hän sai näitten kansallisuuksien edustajia hallitukseensa. Mutta vaikein tehtävä oli kroatien sovittaminen. Olen aikaisemmissa raporteissani tarkemmin tehnyt selkoa serbien ja kroatien välisen erimielisyyden syistä, joten voin ne tässä syrejäyttää.

Stojadinovitch on ponnistanut kaiken valtiotaitonsa päättävänsä kroatien johtajan M a c s e k'in kanssa sovintoon.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kaikki hänen yrityksensä ovat kilpistyneet M a c s e k'in taipumattomuuteen.

Tätä taustaa vastaan on nykyistä konkordaattiriitaa Jugoslaviassa katsottava. Krotatihan ovat roomalaiskatoolisia. Jos Stojadinovitch mieli päästä kroaattien kanssa sovintoon, oli hänen ennen kaikkea voitettava roomalaiskatoolinen kirkko puolelleen. On muistettava, että Jugoslavian väestöstä vain 6 1/2 miljoonaa kuuluu kreikkalaiskatooliseen kirkkoon ja 5 milj. roomalaiskatooliseen. Kroaattien ja serbien välistä sovintoa ei siis voinut ajatellakaan muulla ehdolla kuin että kroaattien tunnustama uskonto tunnustettaisiin samanarvoiseksi serbien tunnustaman uskonnon kanssa. Ja muntahan ehdotettu konkordaatti ei tarkoittanutkaan. Jos Stojadinovitch'in onnistuu saada konkordaatti lopullisesti voimaan, niin hän ainakin on poistanut yhden ja suuren loukkaus kivien serbien ja kroaattien sovinnon tieltä. Stojadinovitch voi senjälkeen luottaa roomalaiskatoolisen kirkon apuun koettaessaan sovittaa kroaatteja. Ja sekään ei ole mahdollista, että hän juuri tämän kautta voi ajaa kiilan kroaattien nykyään niin yksimieliseen leiriin. On mahdollista, että voi syntyä maltillinen kroaattilainen puolue, joka ei hyväksy Macshek'in taipumattomuutta, vaan on valmis soviteluihin serbien kanssa. Sanotaankin sentähden ettei Macshek'issä ollenkaan mielellään näkisi konkordaatin tulevan voimaan, joskaan hänen tietenkään ei sovi asettua sitä vastustamaan.

Stojadinovitchilla oli siis tärkeät syyntä konkordaatin esille ottamiseen. On sanottu että serbien kiivas vastarinta olisi tullut hänelle yllätyksenä. On mahdollista, ettei Stojadinovitch sitä niin ankaraksi ajatellut, mutta että hän oli selvillä siitä mihin taisteluun hän antautui esittäessään konkordaatin hyväksyttäväksi, sitä ei tarvitse epäillä. Stojadinovitch on osoittautunut siksi kaukoköiseksi valtiomieheksi, ettei hän voinut maansa sisällistä tilannetta niin väärin arvostella.

Stojadinovitch'in aseman vahvuutta osoitti se seikka, että hänen onnistui, joskin vallan pienellä enemmistöllä saada konkordaatin parlamentissa hyväksytyksi. Jevtitch koetti kalastaa sameassa vedessä ja, vaikka konkordaatin ehdotus jo oli tehty Jevtitch'in ollessa pääministerinä, liittyi Jevtitch konkordaatin ankarimpiin vastustajiin. Stojadinovitch'in voitto on sitä merkittävämpi kun ottaa huomioon että kroatit eivät ota osaa parlamentin työhön, joten Stojadinovitch'in saaman enemmistön muodostivat pääasiassa serbit.

Mutta Stojadinovitch'in vaikeudet eivät loppuneet hänen saavutettuaan voiton parlamentissa. Kreikkalaiskatoolisen kirkon valta on suuri Jugoslaviassa ja sen sai Stojadinovitch kokea. Kreikkalaiskatoolinen kirkko ryhtyi toimenpiteisiin julistaaksensa Stojadinovitch'in ja koko hänen hallituksensa pannaan ja mitä se merkitsee maassa, jossa kansa vielä on niin alkeellisella kehityskannalla kuin vanhassa Serbiassa, on helppo arvata.

Sattui sitten vielä että kreikkalaiskatoollisen kirkon päämies, patriarkka W a r n a w a kuoli. Patriarkan kuolema oli tavallaan yhteydessä konkordaatin kanssa, sillä vastalauseeksi konkordaattia vastaan ryhtyi patriarkka nälkälakoon. Siitä hän tosin myöhemmin luopui, mutta siitä heikentyneenä sai hän pitkäaikaisen vuoteessa olon seurauksena keuhkotulehduksen, joka pätki hänen päivänsä.

Patriarkan kuolema toi Stojadinovitch'ille aavistamattomia vaikeuksia. Se antoi kreikkalaiskatoolliselle kirkolle erinomaisen tilaisuuden kiihoittaa kansaa. Oli pelättävää, että hautajaistilaisuus muodostuisi veriseksi näytelmäksi ja siksi se varmaan olisikin muodostunut, jollei hallitus olisi poliisivallalle antanut niin ankaraita määräyksiä. Ampumaseittem käyttö, johon Jugoslaviassa poliisivalta verrattain helposti turvautuu, oli ankarasti kielletty. Niinpä tapahtuikin, että sattuneissa yhteentörmäyksissä järjestysvalta puolestautui ainoastaan patukoilla kansanjoukon hyökkäyksiä vastaan. Ainoastaan Sarajevossa lienee sattunut yksi kuoleman tapaus.

Hautajaistilaisuudessa tuli kreikkalaiskatoollisen kirkon vihamielinen kanta hallitusta ja myöskin prinssi Paulia vastaan monella tavalla esille. Kun prinssi Paul, joka ei saapunut itse hautajaisiin, ennen niitä saapui kirkkoon rukoillakseen patriarkan parien ääressä, ei kukaan kirkollinen viranomainen ottanut häntä vastaan. Hautajaisiin ei saanut saapua kukaan hallituksen jäsen, koska oli ryhdytty

toimenpiteisiin hallituksen pannaan julistamiseksi. Kun halitus oli tarjoutunut valtion kustannuksella toimittamaan hautajaiset, hylkäsi kirkko tämän ehdotuksen.

Konkordaatin tultua parlamentissa hyväksytyksi ja patriarkan hautajaisten päätyttyä, näyttää siltä kuin kansassa vallitseva raivo olisi jonkun verran laimentunut. Mutta se voi myöskin olla vain tyyntä myrskyn edellä. Joka tapauksessa Stojadinovitch arvostelee tilanteen siksi vaaralliseksi, että hän ainakin toistaiseksi on luopunut esittämästä konkordaattia senaatin hyväksyttäväksi.

Toistaiseksi kysymys lepää. Milloin se jälleen otetaan esille, tietää tuskin Stojadinovitch itsekään.

Konkordaattiehdotus toi Stojadinovitch'in hallitukselle sen tähän asti suurimman vaikeuden. Jos Stojadinovitch ei onnistu lopultakaan saamaan konkordaattia voimaan, on hänen asemansa sen kautta vain tuntuvasti heikentunut. Stojadinovitch on tähän asti rehellisesti pyrkinyt pois kuningas Aleksanterin alkuunpanemasta diktatuurihallituksesta ja pyrkinyt parlamentaarisen hallitustavan toteuttamiseen. Jaksako hän pysyä tässä pyrkimyksessään niitten kokemusten jälkeen, mitä hänellä on viime viikkoina ollut, on tulevaisuus osoittava. Todennäköistä on, että konkordaattiriita tulee viivytettämään parlamentaariseen elämään palaamista.

